

Тримаю в руках том Книги Скорботи України, у якому зафіксовано скорботний звіт цивільного населення, мирних громадян, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни та у післявоєнний період у Костопільському, Млинівському, Острозькому, Радивилівському районах. Без сумніву, це видання – плід титанічної і, водночас, скрупульозної роботи обласної редколегії і її робочої групи. Принагідно зазначу, що вони висловили щире подяку Малинському сільському голові Віктору Мінаржику, Анні Ровновій з Горнодніці.

Редколегія не виключає неточностей і помилок, а також неповноту даних про загиблих, і пропонує надсилати пропозиції та зауваження для подальшого уточнення. Не знаю, наскільки мої пропозиції і зауваження виявляться доречними і чи скористається ними редколегія, однак висловлю певні міркування.

По-перше, мене у певній мірі дивує формулювання у деяких нарисах: «Забраний на примусові роботи до Німеччини і додому не повернувся», або «Вивезений на каторжні роботи до Німеччини і подальша доля невідома». Тобто укладачі книги цих людей занесли у скорботний мартиролог. Як на мене, коли людина не повернулася із примусових робіт у Німеччині чи її доля невідома, то не обов'язково справляти по ній панахиду. Звісно, людина могла загинути, але на основі припущень ховати її передчасно навіть гірше. Так стверджувати, скажімо, дає право й історія, яка трапилася із моїм земляком.

У 1941 році його мобілізували на фронт. І, як кажуть, у горнилі війни пропав безвісти у травні 1944 року. Принаймні, так стверджує т. 2 Книги пам'яті України. Гостюючи у 1989

ЗАТУЖИЛА СКОРБОТА – ОЗВАЛОСЯ СЕРЦЕ

році у тітки в Канаді, випадково почув її розмову з моїм батьком про цього земляка. З'ясувалося, що після війни він жив у Монреалі, мав сім'ю, а одна із дочок навіть збиралася квартируватися у тітки. У 1989 році про Книгу пам'яті України ніхто і гадки не мав, але в 1995 році це видання вийшло у світ, і в ньому серед загиблих фігурує прізвище мого односельця. Не оприлюднюю прізвища лише тому, що на наших теренах проживає його родина, до якої із якихось причин після війни він не повернувся, та й сам уже відплив за межу вічності. Як на мене, людей, котрі безвісти зникли у смертельному воєнному вирі, і немає свідчень про їх смерть чи загибель, мабуть, слід вважати безвісти зниклими.

По-друге, варто було б чіткіше визначитися із термінологією «партизани». Наприклад, у словосполученні «вбитий партизанами у 1944 році» важко зрозуміти, про яких партизанів йдеться. Скажімо, підрозділи УПА називали українськими партизанами, через територію району проходили загони радянських або, як їх ще називали, червоних партизанів. Отож «партизан» – без конкретного політичного чи національного визначення – поняття досить розпливчате. До того ж у книзі є цьому підтвердження: «Розстріляний польськими партизанами». Очевидно, «партизан» без будь-якого означення – це радянський партизан, але з якихось причин автори уникли цієї конкретизації. Не виключено, що з певним умислом або й політичним підтекстом, щоб уникнути очорнення деяких моментів діяльності радянських партизан. Наштовхує на цю думку той факт, що для українських партизан, які у книзі фігурують чомусь під назвою «оунівці», епітетів не шкодують: «вбитий», «розстріляний», «спалений», «повішений», «здушений», «закатований», «зарубаний оунівцями», «відрубали голову оунівці», «забраний з дому», «вкинута під лід», «вкинута у криницю оунівцями». Таке уточнене розмаїття способів знищення мирних людей, відображених у книзі, можна пояснити тим, що відомості збирали шляхом обходів і опитувань жителів області, рідних та близьких. Дивує те, що про енкаведистів сказано лише те, що вони мирних

людей тільки «вбивали», «розстрілювали» та «забирали з дому». Чи насправді під час каральних акцій енкаведисти лише «розстрілювали» чи «вбивали», а не спалювали, катували, вшали?

А тепер до терміну «оунівці». Як на мене, у книзі він не зовсім виправданий. ОУН – це політична організація, а її бойовий загін у роки Другої світової війни – УПА. Аналогія: ВКП(б) і Червона Армія. Але ж у книзі ніде не вказано, що вбили чи розстріляли більшовики чи комуністи, тільки «енкаведисти», «червоноармійці», «білці охорони громадського порядку». Як на мене, доцільніше вживати слово «упівці», «повстанці». Невже з'ясовано, що всі «оунівці» були членами ОУН? Мабуть, ні. Так як і не всі енкаведисти, особливо рядового складу, були членами ВКП(б).

Мабуть, потребують уточнення, де йдеться про таке: «вбитий чи розстріляний у Рівненській чи іншій тюрмі в 1941 чи 1944 році». Важливо вказати, ким убитий, бо в тюрмі оунівці не вбивали, а лише енкаведисти чи фашисти.

Як на мене, доцільно визначитися і з терміном «польські партизани». Кому вони протистояли на нашій території? Чим польський партизан відрізнявся від польського націоналіста? Я розумію, що під час польсько-українського протистояння в 1943-1944 роках громадяни польської національності проводили відповідні акції, але ж, даруйте, у 2006 році можна було б вжити і словосполучення «українські партизани», а не мусолити заїжджене і улюблене радянською пропагандою слово «оунівці». Невже у 1940-1955 роках українських націоналістів чи повстанців населення називало «оунівцями»? А взагалі чи не доцільніше було б сказати: «загинув під час польсько-українського протистояння у 1943 чи 1944 році», вказавши лише національність загиблого?

Розумію, яка відповідальна ноша лягла на плечі авторів «Книги скорботи України». Принаймні, першопрочитання її розділу про Млинівський район наштовхнули мене на такі роздуми. Можливо, я в чомусь і помиляюся. А, може, не помиляюся?

Віталій ТАПАЮК.